

"אור שרה"

ע"ש האישה הכשרה שרה בת לולוה ז"ל

עלון מס' 1052

פרשת דברים - "תוכחה- מלב אוהב"

הנפטר. לאחר סתימת הגולל, פונה ראש הישיבה אל תלמידו ומבקש לומר דבר מה. כמובן שפחד ורעד אחזה בתלמיד ורגשי בושה תקפוחו. והנה, רבי נתן צבי, אביהם של אלפי בני ישיבות, שענינו וליבו היו לכל יחיד ויחיד, ניגש ולוחש באוזני תלמידו: "עברה עליך יממה שאתה רעב וחלש מאוד. מתיישות הלך ושוב, ובודאי שאתה רעב וחלש מאוד. ביקשתי מבני הבית שיכינו עבורך סעודה דשנה, וכעת אבקש שתבוא עימי לאכול ולנוח?". ענינו של הבחור לא נותרו יבשות כששמע את בקשת ראש הישיבה, למרות שנסע נגד הוראתו, טרח ראש הישיבה להגיע להלוויה ולעודד את תלמידו ולדאוג למצבו. והדברים מאפיינים כל כך את רבי נתן צבי זצ"ל, שמסר נפשו על התורה עד כלות הכוחות ונשא את תלמידיו על ליבו כאשר ישא האומן את היונק. הבחור סיפר שלכל אורך הנסיעה לבית ראש הישיבה וגם במהלך הסעודה, לא השמיע רבו ולא מילה אחת של תוכחה או טרוניה. אך זו הייתה התוכחה המעולה ביותר! הנהגתו המופלאה של רבי נתן צבי היתה כספר מוסר חי. זה הטעם שמשה רבינו העדיף לומר לישראל את דברי התוכחה ברמזים. כי פעמים שבמקרים אלו הדבר חודר יותר ללב ומשנה גם את האדם שמגיע לשמוע מתוך התנגדות. הרי כל מילה הכילה סיפור קשה שהיה בימי המדבר, ואף על פי כן משה רבינו אינו מחדד. הוא מזכיר מבלי לשים מלח על פצעים, ולפעמים זה משפיע יותר מכל תוכחה מפורשת.

ספר "החינוך", אחד החיבורים הפילוסופיים המרכזיים במחשבה היהודית, טוען כי ביקורת בונה היא כזו שניתנת מתוך אהבה ואכפתיות, בשיח שמשדר, בפשטות ובאמת. אנשים אינם חוששים מביקורת, הם נרתעים מהמנגינה הנלווית אליה. הצליל של השיחה מזמזם באזנם את המנטרה: "לא אוהבים אותך", "אתה לא רצוי, אפס, כישלון גמור, והייתי שמח להיפטר ממך"... כשזה נשמע כך זה בהחלט לא מותיר ברירה אחרת; התגובה האפשרית היחידה לביקורת כזו היא התקפה נגדית מתפרצת בכל הכוח, במטרה להגן על האגו הפצוע. ביקורת בונה, לעומת זאת, היא כזו שמשדרת בדיוק את ההיפך: אני רוצה להתקרב אליך ולא להתרחק ממך. אני לא תובע ולא מבקר, אני לא כאן כדי להרשיע ולהפיל אותך; הטענות שלי נובעות מתוך רצון עמוק לשפר את חיינו המשותפים, ולא מתוך כוונה לפרק אותם, חלילה. מסופר על האדמו"ר רבי יוסף יצחק שניאורסון, חמיו של הרבי מליובאוויטש, אשר למד את סוד הביקורת הבונה בביקור סתמי ב'קופת חולים'. מסופר עליו שכאשר הגיע לבית הרפואה ונאלץ להזכיר לו זריקה. הרבי עקב בדריכות אחר ההכנות של הרופא, איך שמנקה ידיו בחומר מיוחד ולוקח מחט מאריזה סטרילית, ובנוסף לכך אף ניקה את המקום באלכוהול שלא יחדרו חלילה חיידקים לגופו. בתגובה אמר הרבי למזכירו שניתן ללמוד מזה מוסר השכל חשוב מאוד: לפני ש"דוקרים" מישהו אחר, דהיינו, שמוכיחים אותו על מעשה לא טוב שעשה, צריך שהתוצאה תהיה סטרילית וללא נגיעות אישיות, שאם לא כן עלולים דברי התוכחה לכאוב ולהזיק מאשר להועיל... מה זה אומר, הלכה למעשה? ביקורת בונה מתאפיינת בזמן מתאים ובסגנון מתאים. זמן מתאים: דחו את מתן הביקורת לזמן בו טוב לכם יחד, כשאתם חשים ביטחון בקשר ביניכם. הנה טיפ מצוי: אם אתם מתכננים להעלות ביקורת בפני אדם קרוב, תעשו פעולת ריכוך קודם; תעשו משהו קטן שמבטא אכפתיות ודאגה. כך תהיו בטוחים, גם אתם וגם הצד השני, שאתם באים מאהבה ולא משנאה, חלילה. אין דרך לתת ביקורת בלי שנוצר קודם מצע של אהבה וכבוד. כך נוצרת התחושה

על הפסוק בפרשתנו "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר ה' יחדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחרצרות ודי זקב" כתב רש"י: "לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן לפיכך סתם את הדברים והזכיר ברמז מפני כבודו של ישראל". "במדבר" – בשביל מה שהכעיסו במדבר שאמרו "מי ייתן מותנו במדבר". "בערבה" – בשביל הערבה, שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב. "מול סוף" – על מה שהמרו בים סוף, בבואם לים סוף, שאמרו "המבלי אין קברים במצרים". "בין פארן ובין תופל ולבן" – אמר רבי יוחנן, חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיח על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו "ונפשונו קצה בקלחם הקלקל", ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים. "וחרצרות" – במחלוקתו של קורח. "ודי זקב" – הוכיח על העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם. למרות שהחטאים ידועים ומפורסמים לכל – בכל אופן משה ניהר לא לפרט את החטאים אלא להזכירם אך ורק בדרך רמז (למעט חטא המרגלים וחטא המעפילים). מדהים לראות שוב ושוב, כיצד התורה נזהרת בכבוד הבריות. בנקודה זו שואל בספר "שיח ומעשה": איזו תועלת יש בתוכחה שטמונה ברמזים אלו, וכי כל בני ישראל "יחכמים" שיבינו מה כוונתו של משה רבינו? הרי לתוכחה יש תועלת כדי שלא ישובו על חטאם, ואם זה רק מוזכר ברמז ללא מסקנות. מה הועיל משה בזה? להבנת העניין נזכיר סיפור: בחור מיישיבת מיר, פנה אל ראש הישיבה הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, שבועיים לפני סוף זמן הלימודים וביקש רשת לטוס לביתו שבארצות הברית, לאור מצבו של סבו החולה שהולך ומחמיר. הבחור הדגיש: "אני מאוד קשור לסבי וחסף לבקר, וכיוון שממילא נותרו שבועיים בלבד עד סוף הזמן, יאפשר לי בבקשה ראש הישיבה להקדים את שובי לביתי". רבי נתן צבי השיבו ששמירת זמני הלימוד בישיבה היא קודש קודשים, ואף הצורך הגדול של ראיית הסב אינה סיבה לעזוב את הישיבה, ובפרט שהוראת היתר מצדו עלולה חלילה לגרום לבחורים נוספים להורות היתר לעצמם ולעזוב לפני תום הזמן, וקיים חשש לפריצת הסכר... "תמשיך להתמיד עד לסוף הזמן ואולי בזכות זה ישלחו מן השמים רפואה שלמה לסבא", הפטיר ראש הישיבה בחום. הבחור יצא מבית ראש הישיבה, אך לא חזר לבית המדרש אלא לבית התיבות... הוא החליט שאת סבו האהוב הוא חייב לראות, והתקשר לביתו להודיע שבעוד בחצי יממה הוא ינחת בארמיקה. המטוס נחת. וכשזה מידוענו, מיהר הולדיק את המכשיר הנייד שברשותו, והנה הוא מגלה שהתקבלו מספר הודעות בתא הקולי, היו אלו בני המשפחה שביקשו שיחזור אליהם בדחיפות. הבחור התקשר אל אימו, והוא התחלחל למשמע הבשורה המרה: "את סבא כבר לא תזכה לראות", הודיעה האם בצער, "הוא נפטר לבית עולמו לפני מספר שעות. חיפשתי אותך בדחיפות, מכיוון שסבא ביקש להיטמן בירושלים, ואתה נכדו חביבו שזוכה ללמוד בעיר הקודש, תצטרך לדאוג לסדרי ההלוויה והקבורה...". הבחור, שרק לפני מספר דקות נחת לאחר טיסה מושכת, צריך עתה לעלות שוב למטוס לכיוון הנגדי, בחזרה לארץ ישראל. בכל מהלך הטיסה ניצבה מולו דמותו של ראש הישיבה, שליטף את ידו בחום כדי שהסביר לו כמה חשוב לשמור על גדרי שמירת הסדרים, וליבו נקפו שלא ציית להוראתו. הלווית הסב יצאה כשמעט מלווים משתתפים בה. והנה, לפתע התרגשות רבה אחזה באנשים כאשר ראו את דמותו של ראש ממלכת התורה, רבי נתן צבי פינקל, מגיע להשתתף בהלוויה. על אף ייסוריו הקשים ואפיסת כוחותיו, יצא רבי נתן צבי ללוות את

שהביקורת באה מאהבה לטובת המושפע בגישה כזו סרות המניעות הללו. אין צורך בחומת הגנה וגם התביעה לשנות הרגלים מומתקת יחסית כשהמבקר מוכיח שבא מאכפתיות. מה זה אומר למעשה? מה הצעדים המעשיים לפני שמוכיחים מישהו? לקח מעשי ראשון הוא שלתוכחה יש זמן מתאים, היא יכולה להינתן רק לאחר שעשינו טוב לזולת וביטאנו אהבה אליו. הרי לנו שתוכחה אמיתית, צריכה לבוא מלב אוהב. ילד מוכן לקבל תוכחה מאביו, עם כל הקושי, בידוע כי הדברים נובעים מתוך אהבתו אותו. משה רבינו – כך אומרים בעלי המוסר – המתין עם דברי התוכחה סמוך לפטירתו, כיוון שבאותה שעה, כאשר ידעו ישראל כי קרב יום הסתלקותו של המשפיע האלוהי, התלקחה בלבבם אהבה כבירה אל רבם העומד להיפרד מאיתם, ואהבה זו הכשירה את ליבם לקבל דברי תוכחה, אף הקשים ביותר. אמנם כתוב בתורה 'הוכח תוכיח את עמיתך', אבל מה שהתורה באמת רוצה, זה לא שאנחנו נוכיח, אלא שהתוכחה תתקבל בסופו של דבר, שהדברים יתיישבו על הלב, ושיגרמו לשינוי. אם נגיד את החיסרון בפנים, אולי אפילו נמחיש כמה שזה מכוער, דוחה ומעצבן, רק נרגיז את השני, נכניס אותו למגננה והוא יאטום את אוזניו, לא נפיק מכך שום תועלת אמיתית. אבל אם נבוא בגישה חיובית, במבט טוב, בניסוח חיובי, הדברים יתקבלו אחרת. הסיפור הבא שלפנינו ימחיש לנו דברים אלו היטב. כשהיה גוז'ף צעיר בן חמש עשרה הוא הושפע קשות מסיפורו של ואן-גוך, הצייר הדיכאוני שכתב את אוזנו, וכשעסק גם הוא בציור נכנס לרגע של טירוף ובשעה כשהצבעים התערבבו לו על בד הקנבס ויצרו מערבולת סוערת של צבעי דיכאון, הוא לקח את סכין הגירוד של צבעי הקרש, עשה מה שעשה, ומאז לא היו לו אוזניים. אחר כך הוא התאושש. הוא לקח את עצמו בידיים, הוא הלך לטיפולים, הצטרף לסדנאות, עבר תהליך של שינוי נפשי עמוק ונגמל מבדי הציור ומואן-גוך. הוא קרא לפרק הזה שבחייו "המטמורפוזא", השינוי. הוא עבר שינוי מהותי. ושוב אף אחד מהצבעים לא דיבר אליו. הוא נשאר נאמן רק לצבע אחד. ה"כסף". כסף היה בשבילו הכול. והכול היה אצלו כסף. הוא עבד קשה בשביל הכסף, הוא הזיע בשביל הכסף, הוא נלחם בשביל הכסף. והוא גם השיג את הכסף. הוא היה אדם עשיר, עם הרבה כסף ועם אמביציה ומוטיבציה לעוד יותר כסף. אבל הוא גם אהב כבוד. היה לו חשוב שיכבדו אותו, שיעריכו אותו, שיראו אותו בעיניים טובות, שיכירו בדברים הטובים שבו, גם בלי קשר לכסף. וזו הייתה נקודת החולשה שלו. חוץ מהאוזניים כמוכונ. כשהעסקים הסתעפו והלחץ הפך לכמעט בלתי אפשרי, הוא היה צריך מזכיר. הוא פרסם מודעת דרושים בעיתונים, ופנה גם לחברות כוח אדם, כי זה הרבה יותר זול, כמוכונ. והמרוואינים התחילו לזרום. בהתחלה הגיעו המכתבים והפקסים, קורות החיים זרמו דרך סלילי הדיו וגרמו לו לכאב ראש. הוא לא הצליח לסנן אף אחד. נכון, הוא ביקש שליטה בכמה שפות, ידע נרחב במחשבים, יחסי אנוש טובים ושפה קולחת. אבל אף אחד מבין דפי קורות החיים לא שידר כבוד. הוא לא הצליח לקרוא בין השורות שנכתבו בגופן "דויד" בגודל 12 האם החיים שמאחורי הקורות ידעו גם לכבד אותו. הוא הזמין את כולם לראיון. הם הגיעו אחד אחרי השני, ונתקלו בשאלה הכי מכשילה מיד כשנכנסו: "מה הדבר הכי בולט שאתה רואה בי?". הראשון בעט את התשובה ישר ללב: "אין לך אוזניים!". השני היה נוקשה קצת פחות: "חסר לך..." הוא אמר והצביע על מה שיש לו ואין לו. השלישי רק גמגם: "האוזניים...". הרביעי העז אפילו ללטף ושאל באהדה: "איך זה קרה לך?" לא היה לו מושג על אלו יבלות הוא דורך. הבא בתור פשוט ברח, הוא לא היה מסוגל להתמודד עם השאלה. אחריו נכנס מישהו שאיכשהו ניסה להתחמק ולהעביר נושא, אבל האיש פשוט התעקש, ושאל שוב: "מה הדבר הכי בולט שאתה רואה בי?". "ברור שהאוזניים! מה אתה לא יודע?!" גם האחרים לא היו הרבה יותר טובים, חלקם אמרו את זה בשפה אחרת, הם ניסו להרשים, אולי העובדה שהם יודעים שפות זרות תרצה את התשובה והם יקבלו את המשורה. היו כאלה שניסו להסביר לו ברמזים. היו גם מי ששתקו, אך נאלצו לשחרר את התשובה כמעט באלימות. ותמיד תמיד קפצו להם האוזניים

ראשונות. הוא שמע מכולם שאין לו אוזניים. מה שהוא ידע, כמוכונ, כבר מזמן. מאות מרוואינים, עשרות מודעות בעיתונים. שעות ארוכות נשרפו בניסיון למצוא את האיש המתאים. בסוף הוא הגיע. "מה הדבר הכי בולט שאתה רואה בי?". המרוואיין שתק לרגע, התבונן עוד פעם ושלף: "יש לך עדשות בעיניים!". "התקבלת!" שאג האיש, הוא אפילו לא קרא את קורות החיים. אחר כך הוא שאל: "איך ראתי שיש לי עדשות? מאיפה ההבחנה הדקה הזאת?". "פשוט מאוד", ענה הבחור עם הגישה החיובית, "בלי אוזניים, איפה תשים משקפיים?!" הסיפור מעורר צחוק כי הוא נוגע באבסורדים רבים. אבל יש בו נקודה אחת אמיתית. הסתכלות חיובית, ודיבור חיובי. לא משנה מה, משנה איך. אפשר להגיד לשני גם את הדברים הקשים ביותר, אבל משנה מאוד איך אנחנו אומרים זאת. ראינו בשני משהו רע, יש לו חסרון בולט שקופץ לנו מול העיניים ומפריע לנו, אין בעיה. לא רק שמותר לנו להוכיח אותו, אפילו מצווה. אבל מה שהתורה באמת רוצה, זה לא שאנחנו נוכיח, אלא שהתוכחה תתקבל בסופו של דבר, שהדברים יתיישבו על הלב, ושיגרמו לשינוי. על חשיבות אופן העברת המסר שבתוכחה נביא מעשה שהיה. יהודי פשוט וצנוע, שעלה לארץ-ישראל לפני שנים רבות, התבסס מבחינה כלכלית ובנה בית נאמן בישראל. בנו בכורו כשהגיע לגיל עשרים ושתיים, פנה לאביו וביקשו שיתמוך בו מבחינה כספית בדרך חדשה בחייו שכן רצה הבן לצאת לחו"ל ולנסות את מזלו בעסקים, ואולי יתמזל מזלו ויצליח ויעשיר. האב הציע לו שיעזור לו בעסקו הקטן והצנוע, אולם הבן לטש עיניו לגדולות ומחשבות על הצלחה מיוחדת מילאו את ראשו. לבסוף קיבל האב את בקשת בנו, סייע לו באריות חפציו ומסר לו סכום של עשרת אלפים דולר על מנת שתאפשר לו להצליח על הצד הטוב ביותר מותך רווח ולא בצמצום. הבן נפרד מאביו לשלום, נסע מעבר לים והחל לפתח עסקיו. אביו הזקן התגעגע אליו רבות ומאוד נכסף היה לשמוע ממנו, על שלומו והצלחתו. באחד הימים קיבל הודעה כי מכתב רשום ממתינו לו בסניף הדואר הסמוך ועליו לסור לשם לקחתו. שמח האב וחיש מהרה הגיע לסניף הדואר המלא מפה לפה והמתין בקוצר רוח לתורו. ואמנם הוא לא התבדה, היה זה המכתב מבנו בכורו לו חיכה חודשים ארוכים. האב, שלא ידע קרוא וכתוב בעברית, פנה לאחד הפקידים בבקשה שיקריא לו את תוכן המכתב, אולם הפקיד השיבו ריקם עקב עומס העבודה. האב סר לחנותו וציפה ללקוח הראשון שיכנס על מנת שיקריא לו את תוכן המכתב. לשמחתו הגיע אחד מחבריו הטובים ביותר. שמח האב מאוד ופנה אליו בבקשה שיקריא לו את תוכן המכתב מבנו, אולם חברו היה לחוץ ביותר ואף כעוס על מקרה שאירע לו ממש זמן קצר לפני כן, ולכן סירב לקרוא את המכתב. לאחר הפצרות חוזרות ונישנות, התרצה החבר והחל קרוא את המכתב בטון דיבור כעוס ועצבני: "אבא יקר! לצערי הרב פה בניכר התחברתי עם חברות עסקנים שהציעו לי להשקיע כספי בעסקים לא נכונים ולמעשה כספי נגזל ממני. לכן, אני מבקש ממך, אם תוכל, לשלוח לי שוב סכום כסף. ומכאן והלאה יהיו מעשי בתבונה וכו'..." בסיימו, זרק החבר את המכתב על השולחן ומיהר לעזוב את החנות, כשהוא משאיר מאחוריו אב כעוס, שבזר וממורמר. לא עבר זמן רב, וחבר אחר מקרובי האב נכנס אף הוא לחנות וראה את האב שפניו אינם כתמול שלשום ושאלו לפשר העניין. "יש לי בן חוצפן!" ענה האב בטון כעוס "הבן איכזבני קשות. עז פנים וכותב לי מכתב חצוף ועוד הוא 'צועק' עלי במכתב...". החבר הרים גבה: "צעק במכתב?" מימיו לא שמע שמישהו צועק במכתב. האב לא היסס ומסר את המכתב לחברו שיקרא בעצמו. מיד החל החבר שהיה רגוע בקריאת המכתב בקול נעים וברור: "אבא היקר, מה שלומך? אני מאוד מצטער... אם תוכל בבקשה... וכו'. כשסיים החבר את קריאת המכתב החל האב מחייך ואמר: "יופי, עכשיו הוא מדבר כמו שצריך... עכשיו מגיע לו כסף...". והמסר ברור ביותר. כמה חשוב הוא להעביר את המסר באופן ברור ונעים, יכולת השני להבין הופכת להיות טובה לאין שעור מאשר בקולניות. מעבר לכך, שבאופן זה יש נטייה בלב לקבל את הפנייה ואפילו אם הדברים לעיתים קשים יותר. גם אם נוכיח

מישהו באופן קשה על מעשה אולם בנעימות, כמעט ומובטחת ההצלחה בסייעתא דשמיא.

סוגיית התוכחה והביקורת היא מהקשות שבסוגיית החיים. נאמר בתורה: "לא תשנא את אחיך בלבד הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (ויקרא פרק יט פסוק יז). וכן מובא בגמרא (ערכין טז): "אמר רבי טרפון, תמה אני אם יש בדור הזה (מי) שמקבל תוכחה. אם אומר לו 'טולקיס מבין עיניך' אומר לו 'טול קורה מבין עיניך'. אמר רבי אלעזר בן עזריה, תמיהני אם יש בדור הזה (מי) שיודע להוכיח". ומבאר רש"י שם "דרך כבוד, שלא יהיו פניו משתנים" (היינו מבלי לביישו). וכך גם מבאר המהר"ל בספרו "נתיבות עולם" (נתיב התוכחה) "צריך חכמה גדולה לדבר עימו דברי נועם ודברי סברה מאוד, עד שהדברים נכנסים בליבו". המעשה הבא שלפנינו ימחיש לנו דברים אלו היטב. מעשה בבחור שהיה בעל כשרון גדול בצירוף, וכדי להשתלם יותר באומנות זו, החל ללמוד אצל צייר נודע שתערוכותיו מוצגות בגלריות הנחשבות ביותר בעולם. הצייר השתדל להעביר לתלמידיו יכולות ציוריות מרשימות, והבן להצליח לבטא את המציאות בצבעים ססגוניים. כמו כן הוא דחף את הבחור להראות את ציוריו לאחרים, כדי לקבל ביקורת ולדעת מה יש לשפר. הבחור הלך והתקדם, ובאחד מימי האביב החליט ללכת ולצייר ציור נוף אמיתי בשטח. הוא נסע אל מרחבי הגליל הירוקים עד שלבסוף מצא את התמונה שחלם עליה: מפל מים קטן הזורם מבעד לעלווה ירוקה, כשברקע הרים גבוהים מעוטרים בפריחה צבעונית של כלניות. הוא עמל על הציור במשך שעות רבות, ערבב צבעים, הוסיף עוד קו זעיר פה ועוד נקודה קטנה שם, עד שלבסוף הציור היה מושלם. בערב כאשר הגיע לביתו החלה המלחמה הקבועה בתוכו. "הציור הזה לא מוצלח בכלל!" הרהר. "שילוב הצבעים איננו מציאותי", המשיך בחיבוטי הנפש שלו. למחרת בבוקר קם ונטל את הציור איתו ולקח גם כמה עטים ודף נייר גדול. הוא הלך לטיילת הגדולה שבעירו, הציב את היצירה על גבי כן ציור ומתחתיה כתב על דף: "שלום לכם, אני צייר מתחיל והייתי מאוד רוצה לדעת מה דעתכם על הציור שלי. אנא, אם אתם רואים שיש איזו בעיה בציור סמנו את הדבר על ידי איקס במקום הטעון שיפור". בערב הגיע אל ציורו ועיניו חשכו. כל הציור היה מלא באיקסים... היה ניתן להבחין בכך שזו לא היתה עבודתו של אדם אחד שהחליט להשחית את הציור. האיקסים היו בגדלים שונים ובצבעים שונים וניתן היה לראות בוודאות שאנשים רבים השאירו את חותמם הביקורתי על גבי הבד. סר הצייר הצעיר לבית מורהו, סיפר לו את שאירע ובעיניים דומעות אמר לו: "זהו, אני כישלון מוחלט, תראה...". אבל המומחה חייך, ואמר לו: "אני מבקש שתכין לי ציור נוסף, בדיוק כמו הקודם". לאחר יומיים הוא שב עם ציור חדש והמורה לקח קופסת צבעים ודף גדול וביקש מתלמידו להתלוות עימו אל הטיילת. המורה הציב את הציור באותו מקום וכתב מתחתיו: "שלום לכם, אני צייר מתחיל והייתי מאוד רוצה לדעת האם ניתן לשפר משהו בציור הזה. לפניכם ערכת צבעים, וכל מי שחושב שניתן לשפר דבר-מה, בבקשה שיתקן את הדרוש תיקון". בערב שבו השניים אל הציור, ולמרבית הפלא – שום שינוי לא היה בו! כך היה גם במשך שלשת הימים הבאים. ואז פנה המורה אל תלמידו ואמר לו: "אתה יודע מה המסקנה? – זו לא חכמה לתת ביקורת על השני ולסמן איקסים על כל מה שהוא עושה. התשובה שיש להשיב לכל המבקרים למיניהם היא: "בשמחה רבה, בוא נראה אותך עושה את זה טוב יותר..." כן, פעמים רבות אנו מותחים ביקורת על אחרים, ועלינו לזכור, שקל מאוד לסמן איקסים על מעשיהם של אחרים, על מנהיגים, מורים והורים (הדבר מצוי בפרט ביחסים שבין בני הזוג, המעירים כל העת על מעשיו ופעולותיו של השני), אך לכשנשאל את המבקר: "מה אתה מציע לעשות, האם יש לך פתרון?" – שפתינו נאלמות ואין לו מה להשיב. לכן, במקום למתוח ביקורת, הבה נתקן את עצמינו ואת השני נדון לכף זכות... זו הדרך האמיתית לתיקון העולם.

הבה ונראה מהסיפור שלפנינו, כפי שהובא על ידי הרב צבי נקר שליט"א, המוביל אותנו לתובנה, כי כאשר תוכחה מתבצעת בסבלנות בזמנים בהם האדם רגוע, והן פונות מלב אוהב

וכואב ללבו ולשכלו, סופן של שיחות אלה להניב פירות טובים ויציבים, שילוו את האדם בכל ימי חייו.

תלמיד חכם, חברו של הרב דוד ברורמן שליט"א התבטא בפניו ואמר, כי הוא חייב את חייו לזקן ניצול שואה, שאפילו את שמו אינו יודע, וכך סיפר: למדתי בישיבה גדולה ומפורסמת, המונה מאות בחורים, ויחד עמי התקבלו לשעור א' יותר ממאה בחורים חדשים. מטבע הדברים, לישיבה זאת התקבלו מיטב הבחורים שסיימו את לימודיהם בישיבות הקטנות, בעלי המוחות החזקים, ובעלי הכשרונות המבורכים. כמו רבים מהבחורים הרציניים בגיל הזה המשיך לספר, רציתי, חוץ מללמוד, גם להתבלט. להרגיש שאני שווה. בתחילת דרכי שאפתי בכל מאווי להתבלט בלימוד, להשתלב בין הבחורים הלומדים והכשרוניים ולהפגין את כוחי בלימוד, אבל די מהר הבנתי, שהגיעו לישיבה בחורים כשרוניים ממני. לא שאני הייתי חסר כשרון, אולם היו בחורים כשרוניים ממני בהרבה. הרגשתי שאינני מצליח למצוא את מקומי ביניהם. ניסיתי איפוא להפגין את כוחי בצדקות: השתדלתי להתפלל שעות ארוכות, לדקדק בנטיילת ידיים ובברכת המזון – אך גם שם לא הצלחתי להתבלט. מהר מאוד התברר לי, כי הגיעו לישיבה בחורים צדיקים בטבעם ובמהותם, שהתבלטו בצדקותם הרבה יותר ממני. הרגשתי נורא. בצר לי פניתי לדרך השלישית. המשכתי אמנם ללמוד, אך יחד עם זאת השתדלתי להיראות חברה'מן ולהסתובב בין הסוג הזה של הבחורים, אולם התברר, שגם בתחום הזה היו חברה'מנים גדולים ממני. אחרי חצי שנה בישיבה הרגשתי שאני אפס. הסתובבתי במצב רוח ירוד, כולי מיואש...יום אחד הסתובבתי ברחוב, והנה אני מוצא את עצמי עובר ליד איזשהו מושב זקנים. משום מה נכנסתי לבית הכנסת המצוי בתוך המבנה והתיישבתי ללמוד. ראוי לציין, כי דווקא הרגשתי טוב במחיצת הזקנים שישבו שם ולמדו, האווירה הייתה נעימה, שהרי שם כבר אין תחרות, אין לאיש רצון להתבלט במשהו או להפגין את כשרונותיו...זכרתי שהרב פינקוס זצ"ל היה אומר תמיד, שהבחורים הצעירים הם בעלי צבעים שונים בשערות הראש: יש מהם בעלי שערות שחורות, ישנם בעלי שערות חומות, וישנם הבלונדינים וכן ה'ינג'ים, לעומת זאת לזקנים יש צבע אחיד: לבן. ההבדל בין הצבע הלבן לבין יתר הצבעים הוא, שהלבן הוא הצבע המקורי, הטבעי, האותנטי, וכשרוצים צבע אחר – צובעים את הלבן בצבע הרצוי. הצבע הוא "צבוע". לבחורים הצעירים ישנם חשבונות מחשבונות שונים בראשיהם. הם "צובעים" את הלימוד בצבעים שונים כדי להיראות חשובים, כדי שיעריכו אותם, יכבדו אותם, כדי שראש הישיבה ייקח אותם כחתני בנותיו או כדי שיוזכו בכל שידוך נכבד ועשיר אחר. במושב זקנים איש אינו חושב שראש ישיבה ייקח אותו לחתן... הוא יושב שעות רבות ולומד, או מאזין לשיעור תורה – כי כך נראה יהודי, כי זה מה שעושה יהודי. כל הזקנים לבנים, כי הם ה"נצעים"! הם לומדים תורה לשם לשמה, ולא לשם שום חשבון אחר. והוא המשיך וסיפר: הדבר מצא חן בעיניי מאוד. הרגשתי שאנשים לומדים כאן בנעימות, ללא תחרות וכיפופי ידיים. כל אחד מרגיש בלבו את ה"פה אשב כי אינני יתה". הפסקתי ללכת לישיבה, וקבעתי את מקום לימודי במושב הזקנים הזה...אחרי שבוע ימים ניגש אלי אחד הזקנים ושאל אותי: "מה אתה עושה כאן? מדוע אינך לומד עם בני גילך? ראיתי אותך יום, יומיים, סברתי שזו תופעה זמנית, והנה אני מבחין שהתחלת להגיע לכאן באופן קבוע; עליך לעבור עוד קצת בחיים שלך כדי ללמוד כאן... כאן זה לא המקום לחברה' בגילך!". הייתי המום. הבטתי לתוך עיני וראיתי עיניים טובות, רחמניות, דואגות. קלטתי מייד שעומד מולי סבא'לה שרוצה בטובתי, ועל אף שלא הכרתי אותו, שפכתי לפני את לבי. סיפרתי לו בעיניים דומעות כיצד ניסיתי כאן, ניסיתי שם – ושום דבר "לא הלך" לי. סיפרתי לו על כל המשברים שעברתי ועל כך שאני מסתובב בישיבה ומרגיש שאני לא שווה, כי אין בי שום דבר מיוחד, שם אני בסך הכול אחד מאלף, עוד מספר בתוך כל המספרים...הרגשתי שהזקן, שהקשיב לכל הנאום שלי בסבלנות, הבין אותי, אך משום מה המילים האחרונות שאמרתי הקפיצו אותו. פניו הרצינו ואף הביעו מעט כעס. לא

טעניתי בהערכתי. הזקן הרים את שרוול חולצתו ושאל אותי: "אתה יודע לקרוא?" והוא חיכה שאקרא את המספר שהיה מוטבע על זרוע ידו. "את המספר הזה עשה לי היטלר ימח שמו, ואתה ממשיך לעשות את מה שהיטלר לא הצליח..." הזדעזעתי עד עמקי נשמת. לא האמנתי למשמע אזוני. יהודי שעבר את השואה לעולם לא ישווה שום דבר אליה, כי אין משהו בעולם שישווה לה! והנה עומד כאן, למול עיניי, יהודי שעבר את השואה, ואומר לבחור – על לא עוול בכפו – "אתה ממשיך את דרכו של היטלר! אתה ממשיך במה שהוא לא הצליח!" במלים אחרות: הוא קורא לעברי את הקללה הנוראה מכול: "אתה נאצי!" מה הוא רוצה ממני? מה הוא רוצה מהחיים שלי? לאט-לאט התרכך הזקן, התיישב לידי ואמר: "בחור צעיר, הסכת ושמע היטב את דברי. אני מבוגר ממך בכמה שנים, ובעל ניסיון חיים גדול מעט משלך, ותוכל ללמוד הרבה מן הדברים: להיטלר ימח שמו הייתה תכנית: "הפתרון הסופי". היטלר ידע, שמבחינה פיזית יהיה לו קשה – עד בלתי אפשרי – להצליח להרוג את כל העם היהודי. הוא יצליח להרוג מיליון, שניים, ואפילו שישה – אבל לא כולם ימותו, לכן הפעולה הראשונה אותה נקט מייד עם הגיענו למחנות הייתה קעקוע מספר על ידו של כל אחד מאיתנו. זאת – כדי להחדיר בכל אחד מאיתנו, שאתה לא שווה כלום! אתה בסך הכול מספר! בדיוק כמו הפרות ברפת, שגם לכל אחת מהן מקעקעים מספר על האוזן... היטלר רצה, שכל אחד ירגיש את עצמו אחד חלקי

שמונה מיליארד מבני האדם שעל פני התבל. אתה לא שווה משהו כאדם, אינך אלא מספר! המלחמה, בחסדי שמים, הסתיימה. עזבנו את אירופה אחד מעיר ושניים ממשפחה, מתי מעט – אבל החלטנו להתנקם בהיטלר! הקמנו משפחות במסירות נפש, כדי שיהיו עוד ועוד ילדים יהודיים בעולם. לי יש ברוך השם עשרה ילדים, והדבר הראשון שלימדתי אותם הוא: אף אחד מכם הוא לא מספר. כל אחד הוא בן אחד ויחיד לבורא העולם. כל אחד מכם באופן אישי שווה לבורא עולם ומלואו, כאילו היה האדם היחיד בבריאה! שיננתי באוזניהם חזר ושנן, כי לכל אחד הכוחות שלו, הכשרונות שלו, הקשיים שלו, הניסיונות שלו, ולכל אחד גם הייעוד שלו; ואם אי מי לא ימלא את הייעוד שלו – אף אחד לא יוכל לעשות זאת במקומו, ואזי הפסיפס הזה שנקרא "בריאה" לא יהיה מושלם, העולם לא יגיע לשלמותו. כל אחד הוא חלק מתכנית עולמית של הבורא יתברך, וכל חלק חייב לעמוד ולתפקד בפני עצמו. וכאן פנה אליי הזקן, הניח ידו על כתפי ואמר כשדמעות זולגות מעיניו: "אני מתחנן לפניך, הפסק להסתכל ימינה ושמאלה! הפסק להתעניין במה שאומר זה שלימינך או במה שעוסק זה שלשמאלך! ניתנו לך הכוחות שלך, הכלים שלך; קח אותם, ואיתם תרוץ קדימה!". "הזקן הזה הציל את חיי", סיים הלה את סיפורו. "לקחתי את דבריו הנרגשים ללבי, שבת לישיבה והתחלתי להתמקד בעצמי, להיות מה שאני, וכך – בסייעתא דשמיא – ראיתי ברכה אמיתית בעמלי...!".

אחים יקרים!

פתגם חכם אומר: "הורים מלמדים ילדים לדבר, ילדים מלמדים הורים לשתוק"... אחד הדברים החשובים שהחיים מלמדים אותנו הוא: לשתוק. לתת כמה שפחות ביקורת. הנטייה הטבעית שלנו היא לתקן את העולם ולשתף כל אחד סביבנו בכל החכמה והתושייה שרכשנו. אנו מרבים להתערב בחיי הילדים הנשואים שלנו, מחלקים עצות לשכנים סביבנו ומעירים הערות בונות לחברים בעבודה, אבל ככל שמתבגרים למדים כלל חשוב: אנשים לא אוהבים לקבל ביקורת. רוב העצות שנעניק ייתקלו בקיר אטום במקרה הטוב או בפגיעה וסכסוך קשה במקרה הרע. לכן אדם שחפץ בשלום ושלווה במשפחתו ובכלל, לומד לשתוק ולהכיל את הביקורת שלו בפנים. ואם בכול זאת התוכחה נצרכת, הרי שיש לנקוט בדרך של לשון רכה וכמאמרו של החכם באדם "לשון רכה תשבר גרם". למדנו אם כן, שהשפה הטובה ביותר היכולה להשפיע היא שפת הלב, ואל לו למוכיח לחשוב שאם יצעק וירבה במילים, התוכחה תועיל לו יותר, אלא אדרבה, עליו לרדת לעומק נפשו של זה שבא להוכיחו ולדבר עימו בדברי נועם ואז תתקבל תוכחתו. ה"חפץ חיים" מלמדנו איזו דרך שיבור לו האדם כאשר בנו חטא או פשע. דרך הקירוב היא הארת פנים, חיבה יתירה, מילים ה"מחממות" את הלב והנשמה. כדאי אף לבכות על כך "שזה קרה לי". אם הבן יראה את אביו או את אמו בוכים מצער על מעשיו יתכן שהדבר יגע לליבו. יש סיכוי שאולי יום אחד הוא ישוב מדרכו הרעה. אך אם נשתמש רק בשבט, בזעם, בעצבים מרוטים הסיכויים שיום אחד הבן ישנה דרכו הוא קלוש ביותר. כן, דווקא בימים אלו, "ימי בין המצרים", ימים של צער וחורבן ימים בהם אנו מתאבלים על חורבן בית המקדש על שנאת חינוס, הם אולי הימים הראויים יותר מזמן אחר לתקן את מעשינו, לחקור ולפשפש כיצד יכולים אנו לבנות את מקום תפארתנו והתיקון הראוי לכך הוא באהבת חינוס. לדעת לבקר איש את זולתו מתוך אהבה וחיבה ורצון טוב לתקן ולא לקלקל, לבנות ולא להרוס, לכבד ולא לרמוס. ואם נשכיל ללכת בדרך זו הרי שבכך נזכה להיות ראויים לביאת משיח צדקנו שיבוא ויגאלנו במהרה בימינו, אמן.

בברכת התורה
הרב יואל ארזי

העלון מוקדש

לע"נ דני טרקי כהן

ת.נ.צ.ב.ה